

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет (інститут) географічний
Кафедра фізичної географії

СИЛАБУС

нормативного освітнього компонента

Основи раціонального природокористування та екологічної безпеки

(назва освітнього компонента)

підготовки

першого (бакалаврського)

(назва освітнього рівня)

Спеціальності

С6 Географія та регіональні студії

(шифр і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми Соціально-економічний розвиток територій

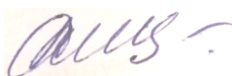
(назва освітньо-професійної програми)

Силабус освітнього компонента “Основи раціонального природокористування та екологічної безпеки” першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань С Соціальні науки, журналістика та інформація, спеціальності С6 Географія та регіональні студії, за освітньою програмою Соціально-економічний розвиток територій.

Розробник: к. геогр. н., доцент кафедри фізичної географії Чижевська Л. Т.

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми:

Маковецька Л. О.

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри фізичної географії
протокол № 1 від 28.08. 2025 р.

Завідувач кафедри:

Фесюк В.О.

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна (очна) форма здобуття освіти	галузь знань С Соціальні науки, журналістика та інформація, спеціальність С6 Географія та регіональні студії, освітня програма Соціально-економічний розвиток територій, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	Нормативний
Кількість годин/кредитів <u>6/180</u>		Рік навчання 1
		Семестр 2-ий
		Лекції 40 год.
		Практичні (семінарські) 50 год. Лабораторні - немає год. Індивідуальні - немає год.
ІНДЗ: <u>немає</u>		Самостійна робота 78 год. Консультації 12 год.
		Форма контролю: екзамен
Мова навчання		українська

II. Інформація про викладача

ППІ Чижевська Лариса Тарасівна

Науковий ступінь кандидат географічних наук

Вчене звання доцент кафедри географії

Посада доцент кафедри фізичної географії

Контактна інформація +380663826288; chyzevska.larisa@vnu.edu.ua.

Дні занять <https://ps.vnu.edu.ua/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>.

III. Опис освітнього компонента

Анотація курсу

Освітній компонент “Основи раціонального природокористування та екологічної безпеки” є складовою новітньої географії, належить до переліку нормативних навчальних дисциплін, забезпечує професійний розвиток бакалавра, спрямований на формування у здобувачів компетентностей щодо різноманіття та особливостей використання природних ресурсів в сучасний період, основних проблем, які виникають у результаті хижацького ставлення до навколишнього середовища, принципів раціонального використання природних ресурсів та підтримання екологічної безпеки, перспектив оптимізації компонентів географічної оболонки. Задля успішного оволодіння знаннями студенти знайомляться із теоретико-методологічними основами природокористування, з'ясовують передумови формування дисципліни, виявляють етапи її становлення, аналізують проблеми поняттєво-термінологічного апарату. Необхідним є детальний аналіз природно-ресурсного потенціалу, структури та особливостей використання природних ресурсів, виявлення існуючих впливів на компоненти геосистем унаслідок природокористування, визначення основних проблем та можливостей їх вирішення, аналіз різних за походженням, перебігом і наслідками видів надзвичайних і катастрофічних ситуацій обґрунтування оптимальних напрямків здійснення природоохоронної діяльності задля підтримання екологічної безпеки існування людства на планеті.

Пререквізити

– основи фізичної географії (здатність розуміти походження, будову й склад планети, особливості географічної оболонки Землі та її сфер, просторову диференціацію природних умов, суть природної географічної зональності і висотної поясності, співвідношення суходолу й океану, циркуляцію атмосфери; характеризувати склад, будову, рухи та історію розвитку Землі, розміщення корисних копалин, застосовувати знання про походження, будову та склад планети, геологічне середовище й геологічні процеси, геохронологію, тектонічні структури; досліджувати основні геологічні явища та процеси з точки зору формування певних видів мінеральних ресурсів; володіти знаннями про хімічний склад земної кори, кларки хімічних елементів, роль макро- та мікроелементів, геохімічні райони та провінції з точки зору природокористування; здатність застосовувати знання про морфологічну будову планети як передумову формування певних видів природних ресурсів; володіти знаннями про гідросферу, роль води як природного ресурсу, види водних об'єктів, водний режим територій, їх гідрографічні особливості, напрямки водокористування; застосовувати знання про метеорологічні чинники та кліматичні параметри в аспекті формування певних кліматичних умов та ресурсів конкретної території з врахуванням перспектив їх подальшого використання);

– біорізноманіття та охорона біоресурсів (здатність застосовувати знання про походження органічного світу, його еволюцію, сутність біосфери, властивості й функції живої речовини, системність живих організмів та їх угруповань, аналізувати взаємозв'язки живих істот між собою та з оточуючою їх неживою природою, виявляти сучасні загрози біорізноманіттю);

– географія ґрунтів та земельних ресурсів (здатність визначати генезу ґрунтів, їх будову, склад та властивості, формувати уявлення про закономірності географічного поширення ґрунтів, формування родючості, застосовувати знання про ґрунтові особливості території, властивості ґрунтового покриву з точки зору формування земельних ресурсів, їх якості та перспектив використання);

– ландшафтознавство (здатність застосовувати знання про зональні одиниці комплексного районування, розвиток, функціонування і поширення ландшафтів, взаємозв'язок і взаємозалежність природних компонентів ландшафту, аналізувати закономірності просторово-часових змін природних комплексів під впливом природних і антропогенних чинників).

Постреквізити

- геомоніторинг;
- географія України;
- основи соціально-економічного розвитку територій
- управління територіальними системами;
- територіальне планування та стратегування;
- державний кадастр природних ресурсів;
- навчальна комплексна природнича практика;
- виробнича практика з геомоніторингу;
- навчальна практика з управління територіальними системами.

Мета і завдання освітнього компонента

Мета освітнього компонента – формування у здобувачів системи знань про особливості використання природних ресурсів в сучасний період, види надзвичайних і катастрофічних ситуацій та основні геоекологічні проблеми, пов'язані з цим, місце раціонального природокористування та екологічної безпеки и в системі сучасних наук.

Основними **завданнями** освітнього компонента є:

– розуміння теоретичних аспектів сучасного процесу використання природних ресурсів, методології відповідних досліджень, проблем геосистем, стану природних, технічних та соціальних компонентів геооболонки;

- формування уявлень про класифікацію, структуру, особливості використання і переробки різних видів природних ресурсів та вплив цих видів діяльності на довкілля, економічні та правові аспекти управління природокористуванням;
- здійснення детального аналізу природно-ресурсного потенціалу, структури та особливостей використання природних ресурсів, виявлення існуючих впливів на компоненти середовища унаслідок природокористування, визначення основних проблем та можливостей їх вирішення, обґрунтування оптимальних напрямків здійснення природоохоронної діяльності;
- розуміння принципів, критеріїв і рівнів екологічної безпеки в довкіллі, що пов'язані із процесом природокористування, аналіз надзвичайних і катастрофічних ситуацій різного походження;
- встановлення доцільності, можливості та особливостей використання різних видів природних ресурсів та оцінка ймовірного впливу на компоненти природи, розробка шляхів підтримання екологічної безпеки довкілля та вирішення основних проблем людства.

Компетентності. Програмні результати навчання. Soft skills

До кінця навчання студенти набудуть таких **загальних компетентностей**: ЗК2. Здатність застосовувати знання відповідно до практичних ситуацій. ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності. ЗК 6. Навички використання освітніх та науково-пошукових технологій.

фахові компетентності: ФК 1. Здатність до використання теоретичної, методологічної бази, парадигм сучасної географії, послідовності досліджень природно- і суспільно-територіальних систем. ФК 2. Здатність брати участь у плануванні та виконанні наукових та науково-технічних проєктів, у тому числі європейських, національних, регіональних, місцевих. ФК 3. Здатність збору, реєстрації та діагностики даних за допомогою відповідних методів, технологічних і програмних засобів у польових і лабораторних умовах з метою аналізу соціально-економічної ситуації на регіональному та місцевому рівнях. ФК 5. Здатність аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до соціально-економічного розвитку конкретної території та геопросторового планування) на різних просторово-часових масштабах; вивчати й аналізувати суспільно-територіальні системи різних таксономічних рівнів. ФК 6. Здатність інтегрувати польові та лабораторні спостереження з теорією у послідовності: від спостереження до розпізнавання, синтезу і моделювання. ФК 8. Самостійно вичленовувати, синтезувати й досліджувати природні матеріали та аналітико-статистичні дані (відповідно спеціалізації) у польових і лабораторних умовах, описувати, діагностувати, документувати і презентувати результати; аналізувати особливості регіонального (місцевого) соціально-економічного розвитку. ФК 10. Здатність ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові об'єкти у географічній оболонці, їх властивості та притаманні ним процеси. ФК 12. Здатність проводити аналіз природних, економічних, суспільних явищ та процесів розвитку територіальних громад, регіонів, держави з можливістю їх відтворення за допомогою сучасних геоінформаційних систем та для встановлення соціально-економічного, екологічного стану й стратегування сталого розвитку. ФК 13. Здатність критично осмислювати проблеми природокористування, екологічної безпеки, якості життя населення, наслідки управлінських рішень з метою проєктування соціально-економічного розвитку територій в контексті сучасних управлінських процесів в Україні, європейських державах. ФК 14. Здатність застосовувати набуті знання і практичні навички для прийняття управлінських рішень з соціально-економічного розвитку конкретної території, у тому числі в умовах високого рівня невизначеності. ФК 15. Здатність застосовувати міждисциплінарні методи й підходи для планування соціального, економічного, природоохоронного, екологічного розвитку територій. ФК 16. Здатність аналізувати, моделювати процеси соціально-економічного розвитку територій та виявляти проблеми в організації геопростору та знаходження рішень щодо їх усунення.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні: ПРН 1. Знати, вміти аналізувати й використовувати у практичній діяльності базові поняття географії й територіального розвитку, а також світоглядних наук. ПРН 4. Аналізувати інтегральний

потенціал, його функціонально-компонентну структуру у формуванні соціально-економічного розвитку територій. ПРН 8. Визначати особливості, процеси, історію, компоненти ландшафтної оболонки. ПРН 10. Знати та вміти аналізувати у просторово-часових вимірах компонентну й функціональну структури природних та соціально-економічних систем, їх збалансований розвиток(у контексті спеціалізації). ПРН 11. Вміти проводити діагностику соціально-економічної ситуації території, екологічної безпеки відповідно цілей сталого розвитку та можливостей їх досягнення згідно своєї професійної діяльності, у тому числі в Україні. ПРН 15. Брати участь у розробленні програм та стратегій регіонального, місцевого розвитку. ПРН 16. Проводити фаховий моніторинг, оцінку ефективності політик, проєктів, стратегій, планів конкретних територій, здійснювати їх екологічну і соціально-економічну експертизу. ПРН 17. Оцінювати можливості та перспективи розвитку території у системі світового господарства й міжнародного співробітництва.

Soft skills. Навчальна дисципліна “Основи раціонального природокористування та екологічної безпеки” розвиває гнучкі навички (soft skills), які є важливими для ефективної взаємодії, швидкої адаптації та особистісного зростання. У ході вивчення ОК забезпечується набуття здобувачами здатності до критичного мислення, керування інформацією, ефективної роботи в команді, вміння презентувати результати діяльності, спілкуватися із фахівцями різного рівня, дотримання норм толерантного співіснування в суспільстві. Формуються такі соціальні навички як вміння організовувати і проводити дослідження, планувати свій час та чітко визначати цілі дослідження, використовувати вторинну географічну інформацію, здатність до передбачення ризиків, виявлення соціальних та екологічних проблем.

Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ. робота	Конс.	Самост. робота	Форма контролю*	Бали
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи природокористування та екологічної безпеки							
Тема 1. Сучасне уявлення про природні ресурси, процес природокористування та екологічну безпеку.	6	2	2	–	2	ДС, ДБ, Т, Р	2
Тема 2. Етапи становлення природокористування в ході історії розвитку людства	8	2	2	–	4	ДС, ДБ, Т, Р	2
Тема 3. Об’єкт, предмет і завдання природокористування, його місце в системі сучасних географічних наук.	6	2	2	–	2	ДС, ДБ, Т, Р	2
Тема 4. Завдання географії у напрямку вирішення проблеми збереження життя на Землі	9	2	2	1	4	ДС, ДБ, Т, Р	2
Тема 5. Методика дослідження проблем природокористування	6	2	2	–	2	ДС, ДБ, Т, Р	2

Тема 6. Зміст і завдання теорії збалансованого розвитку	9	2	2	1	4	ДС, ДБ, Т, Р	2
Тема 7. Класифікація природних умов і ресурсів	6	–	2	–	4	ДС, ДБ, Т, Р	2
Тема 8. Природокористування як передумова виникнення екологічних проблем різних рівнів. Локальні та глобальні проблеми людства	9	2	2	1	4	ДС, ДБ, Т, Р	2
Тема 9. Принципи, критерії та рівні екологічної безпеки. Надзвичайні та катастрофічні екологічні ситуації	9	2	2	1	4	ДС, ДБ, Т, Р	2
Тема 10. Класифікація видів екологічної небезпеки. Природні стихії, надзвичайні ситуації військово-політичного походження, техногенні катастрофи	8	2	2	–	4	ДС, ДБ, Т, Р	2
Модульна контрольна робота № 1						МКР	10
Разом за змістовим модулем 1	76	18	20	4	34		30
Змістовий модуль 2. Напрямки та наслідки використання природних ресурсів							
Тема 11. Використання ресурсів надр. Види мінеральної сировини. Напрямки використання корисних копалин. Порушені землі як наслідок гірничодобування. Етапи та напрямки рекультивації земель	11	2	4	1	4	ДС, ДБ, Т, Р	2
Тема 12. Атмосферне повітря як природна умова та ресурс. Роль повітря в природі та діяльності людини. Локальні та глобальні наслідки використання атмосферного повітря.	11	2	4	1	4	ДС, ДБ, Т, Р	2
Тема 13. Особливості використання водних ресурсів. Інноваційні	10	2	4	–	4	ДС, ДБ, Т, Р	4

напрямки вирішення проблем водогосподарського комплексу. Перспективи використання гідрологічних об'єктів в рекреаційній сфері територіальних громад							
Тема 14. Земельний фонд і категорії земельних угідь. Напрямки землекористування. Деградації земель та оптимізація використання земельних ресурсів. Агрокліматичні ресурси	8	2	2	–	4	ДС, ДБ, Т, Р	4
Тема 15. Види енергоресурсів. Традиційна та альтернативна енергетика. Наслідки використання енергоресурсів	11	2	4	1	4	ДС, ДБ, Т, Р	4
Тема 16. Біологічні ресурси. Роль лісових ресурсів. Недревні ресурси лісу. Використання фауністичних ресурсів	8	2	2	–	4	ДС, ДБ, Т, Р	2
Тема 17. Напрямки та наслідки використання рекреаційних ресурсів	9	2	2	1	4	ДС, ДБ, Т, Р	2
Модульна контрольна робота № 2						МКР	10
Разом за змістовим модулем 2	68	14	22	4	28		30
Змістовий модуль 2. Напрямки оптимізації природокористування та підтримання екологічної безпеки							
Тема 18. Охорона природи як складова процесу природокористування. Заповідна справа	9	2	2	1	4	ДС, ДБ, Т, Р	5
Тема 19. Методологія управління природокористуванням та екологічною безпекою. Моніторинг довкілля	9	2	2	1	4	ДС, ДБ, Т, Р	5
Тема 20. Оцінка природно-ресурсного потенціалу, перспектив	9	2	2	1	4	ДС, ДБ, Т, Р	5

його охорони та використання в межах територіальних громад							
Тема 21. Правове регулювання процесу використання природних ресурсів	9	2	2	1	4	ДС, ДБ, Т, Р	5
Модульна контрольна робота № 3						МКР	10
Разом за змістовим модулем 3	36	8	8	4	16		30
Самостійна робота							10
Усього годин/балів	180	40	50	12	78		100

Форми контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота здобувача освіти, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

Завдання для самостійного опрацювання полягає у виконанні реферату відповідно до поданої нижче тематики. Самостійна робота повинна мати обсяг 15-20 сторінок рукописного тексту на аркушах формату А-4, переплетених або поданих у файловій папці. У роботі мають бути представлені такі структурні частини: титульна сторінка, оформлена за стандартними вимогами, зміст, вступ із обґрунтуванням структури роботи, основна частина, висновки, список використаних джерел, додатки.

При вивченні курсу “Основи раціонального природокористування та екологічної безпеки” студентам пропонується самостійно опрацювати такі теми:

Тематика самостійної роботи

№ з/п	Назва теми, зміст роботи	Кількість Годин
		денна форма
1	Становлення уявлень про природокористування та охорону природи Поняття про природокористування та охорону природи Розвиток природокористування в історичному аспекті Вплив природокористування на довкілля на різних етапах Особливості давніх екологічних криз	4
2	Принципи класифікації природних ресурсів Класифікація природних ресурсів за використанням Вичерпні та невичерпні природні ресурси Міжнародна класифікація природних ресурсів	2
3	Здійснення системного аналізу природно-ресурсного потенціалу Поняття про природно-ресурсний потенціал території Системний підхід як основа ефективного дослідження природних ресурсів Системно-структурний аналіз ПРП Системно-функціональний аналіз ПРП Системно-генетичний аналіз ПРП	2
4	Агрокліматичні ресурси України	2

	Поняття про агрокліматичні ресурси, передумови їх формування Вплив ґрунтових та агрокліматичних чинників на врожайність сільгоспкультур Агрокліматичне районування України Оцінка агрокліматичних ресурсів місцевості проживання (за вибором здобувача)	
5	Наслідки використання земельних ресурсів в Україні Поняття про земельні ресурси та напрямки їх використання Сучасне уявлення про деградаційні процеси. Види деградацій Передумови прояву ерозійних процесів Причини і наслідки дегуміфікації та агрофізичної деградації «Ґрунтовтома» як прояв мікробної деградації Токсикогенні деградації в ґрунтах України Аналіз напрямків і наслідків використання земельних ресурсів у межах територіальних громад (за вибором здобувача)	4
6	Проблеми використання мінеральних ресурсів Класифікації мінеральних ресурсів Поняття про порушені землі Етапи і напрямки рекультивації земель Використання міжнародного досвіду у сфері відтворення порушених земель Дослідження мінерально-сировинного потенціалу територіальних громад, адміністративних районів, областей (за вибором здобувача)	4
7	Використання ресурсів Чорного та Азовського морів Фізико-географічні особливості Чорного та Азовського морів Ресурсний потенціал морів, що омивають береги України Використання ресурсів Чорного та Азовського морів Проблеми акваторій та узбережних зон морів в Україні	4
8	Особливості використання енергетичних ресурсів Загальна характеристика системи енергетики Особливості функціонування різних типів енергопідприємств Вплив теплової енергетики на довкілля Вплив АЕС на міське середовище та здоров'я населення Перспективи розвитку системи енергопостачання в Україні Обґрунтування передумов впровадження альтернативних джерел отримання енергії у межах територіальних громад, адміністративних районів, областей (за вибором здобувача)	4
9	Використання лісових ресурсів Характеристика лісовкритих територій Поняття про лісокористування та лісовідновлення Недеревні ресурси лісу	4

	Проблеми лісів: вирубування, пожежі, хвороби Сучасний стан лісових ресурсів у межах територіальних громад, адміністративних районів, областей (за вибором здобувача)	
10	Водовідведення як складова процесу використання водних ресурсів Суть процесу відведення використаної води Вимоги щодо скидання використаної води у систему водовідведення. Поняття про ГДС Роль та функції очисних споруд населених пунктів Дослідження проблем водовідведення на прикладі населених пунктів (за вибором здобувача)	4
11	Проблеми використання ПРП річкових басейнів України Фізико-географічні особливості ключових річок Використання ресурсів річок в історичному аспекті Розвиток гідроенергетики, сучасний стан та проблеми Передумови формування екологічного стану води в річках Використання та проблеми гідроресурсів річок та озер у межах територіальних громад, адміністративних районів, областей (за вибором здобувача)	4
12.	Напрямки природоохоронної діяльності в Україні Поняття про природоохоронну діяльність Принципи і критерії охорони природи Місце заповідників у природоохоронному фонді територій Заказники України Функціонування природоохоронних територій у межах територіальних громад, адміністративних районів, областей (за вибором здобувача)	4
13.	Особливості сучасної екологічної кризи Уявлення про сучасну екологічну кризу Передумови зародження сучасної екологічної кризи у 50-ті роки 20 ст. Поняття про сучасні екологічні ризики Сталий розвиток як передумова порятунку планети та виживання людства	4
14	Роль моніторингу ПРП задля оптимізації природокористування Поняття про моніторинг та його види Принципи здійснення моніторингу природних ресурсів типи Особливості функціонування установ та організацій, що здійснюють моніторингову діяльність	2
15	Особливості територіального розподілу потенційних небезпек природного характеру Геологічно небезпечні явища Стихійні явища екзогенного походження Метеорологічні небезпечні явища Стихійні явища гідрометеорологічного походження Аналіз ймовірності прояву природних стихій у межах окремих територіальних громад (за вибором студента)	4
16	Характеристика надзвичайних ситуацій техногенного	4

	характеру Транспортні аварії Радіаційні аварії Хімічно небезпечні виробництва Гідродинамічні аварії Масові інфекційні захворювання та отруєння Прояв надзвичайних екологічних ситуацій у межах території проживання	
17	Проблема накопичення відходів Класифікація відходів Тверді виробничі відходи. Стоки. Димові відходи. Заходи їх утилізації Побутові відходи. Фізичний і хімічний склад, властивості. Знезараження та знешкодження побутового сміття Аналіз проблеми функціонування сміттєзвалищ у межах окремих територіальних громад (за вибором студента)	2
18	Оцінка екологічної безпеки промислового підприємства Система показників екологічної безпеки промислового об'єкта Оцінка екологічної безпеки промислового виробництва на регіональному рівні Принципи поводження з виробничими відходами	4
19	Екологічна безпека сільськогосподарського виробництва Види впливу сільського господарства на довкілля Заходи боротьби зі шкідливим впливом тваринництва Принципи екологічно безпечного землеробства	2
20	Екологічна безпека галузей транспорту України Залізничний транспорт Автомобільний транспорт Морський та річковий транспорт Авіаційний Трубопровідний Електронний	2
21	Екологічна безпека галузей військово-промислового комплексу та військової діяльності Екологічні аспекти використання різних видів зброї Екологічний тероризм Гонка озброєнь та її вплив довкілля Екологічні наслідки військових конфліктів. Вплив російсько-української війни на довкілля різних регіонів України та світу	4
22	Екологічна безпека житлово-комунального господарства України Характеристика впливу на довкілля Заходи боротьби зі шкідливим впливом на довкілля Проблема накопичення побутових відходів Аналіз функціонування житлово-комунального господарства на прикладі територіальних громад, окремих населених пунктів (за вибором здобувача)	4
23	Дослідження наслідків природокористування та рівня екологічної безпеки в межах окремих територіальних громад (за вибором здобувача)	4
	Разом	78

Завдання самостійної роботи студентів вважаються виконаними, якщо вони: здані у визначені терміни; повністю виконані (розкривають тему завдання); не містять логічних і розрахункових помилок. **Вимоги до оформлення реферату**

Титульний аркуш повинен містити:

- назву Міністерства, якому підпорядкований навчальний заклад (Міністерство освіти і науки України);
- найменування вищого навчального закладу й кафедри, де виконано роботу (Волинський національний університет імені Лесі Українки, кафедра фізичної географії);
- назву роботи (Реферат на тему „...”);
- відомості про автора роботи:

Виконав:

студент групи _____

прізвище, ініціали студента;

- відомості про екзаменатора роботи;

Перевірив:

науковий ступінь, учене звання

прізвище, ініціали викладача;

- місто й рік.

Зміст подають на початку роботи. Він містить найменування та номери початкових сторінок вступу, усіх розділів, підрозділів і пунктів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Кожен розділ повинен містити підрозділи (як мінімум – 2). Номер підрозділу складається з номера розділу та порядкового номера підрозділу. Пункти виділяють у разі потреби.

Вступ розкриває сутність і стан наукової проблеми (завдання), її значущість, підстави й вихідні дані для розроблення теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження. Обсяг вступу не повинен перевищувати 2–3 сторінки. Загальну характеристику роботи у вступі подають у такій послідовності: актуальність теми, мета й завдання дослідження, об’єкт і предмет дослідження, матеріали й методи дослідження, структура роботи.

Основна частина роботи складається з розділів (обов’язково), підрозділів (обов’язково), пунктів та підпунктів (за потреби). У першому розділі окреслюють основні етапи розвитку наукової думки за визначеною науковою темою. Наступні розділи повинні розкривати суть предмета дослідження. Кожен розділ починають із нової сторінки. Викладений текст повинен мати бібліографічні посилання на джерела інформації.

Висновки повинні містити чіткий виклад найбільш важливих результатів дослідження з пропозиціями щодо подальшого вивчення цієї теми. Структурувати висновки можна за допомогою нумерації чи маркування основних положень.

Список використаних джерел потрібно розміщувати в алфавітному порядку прізвищ першого автора або заголовків. Список використаних джерел повинен складати не менше 10 найменувань.

Основні технічні вимоги до тексту реферату:

- друкують на аркушах білого паперу формату А4;
- шрифт: Times New Roman;
- розмір шрифту: 14 (12 – у таблицях);
- міжрядковий інтервал: 1,5 (1,0 – у таблицях);
- поля: ліве – 30 мм, верхнє, нижнє – 20 мм, праве – 10 мм;
- абзацний відступ: 1,25 мм.

Усі сторінки реферату (починаючи з титульної) уключають до загальної нумерації сторінок. На титульній сторінці й на сторінці зі змістом номер сторінки не ставлять. На наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Критерії оцінювання самостійної роботи здобувачів

Оцінка за виконання самостійної роботи складає 10 балів, з яких 3 бали – оцінка за дотримання вимог до оформлення роботи (1 бал – низький рівень компетенції, 2 – середній рівень компетенції, 3 бали – високий рівень компетенції); 1 бал – за своєчасну здачу роботи (1 бал – робота здана вчасно, 0 балів – робота здана із запізненням, але до закінчення навчальних занять з освітнього компонента в поточному семестрі); 4 бали студент може отримати на захисті самостійної роботи (1 бал – низький рівень компетенції, 2 бали – достатній рівень компетенції, 3 бали – середній рівень компетенції, 4 балів – високий рівень компетенції).

Оцінка 4 бали (високий рівень компетенції) відповідає таким критеріям: відповідність змісту самостійної роботи заявленій темі, самостійність висновків, оригінальність та креативність при виконанні роботи, глибоке розуміння матеріалу, використання першоджерел в аналізі проблеми, використання сучасних публікацій, структурованість матеріалу, наявність ілюстрацій;

Оцінка 3 бали (середній рівень компетенції) відповідає таким критеріям: відсутність використання сучасних публікацій, відсутність оригінальності та креативності при виконанні роботи;

Оцінка 2 бали (достатній рівень компетенції) відповідає таким критеріям: відсутність використання сучасних публікацій, відсутність оригінальності та креативності при виконанні роботи, відсутність використання першоджерел в аналізі проблеми, відсутність самостійних висновків;

Оцінка 1 бал (низький рівень компетенції) відповідає таким критеріям: відсутність використання сучасних публікацій, відсутність оригінальності та креативності при виконанні роботи, відсутність використання першоджерел в аналізі проблеми, відсутність самостійних висновків, низький рівень відповідності змісту матеріалу заявленій темі.

За презентацію результатів самостійної роботи здобувач може отримати ще 2 бали (1 бал – за недостатньою мірою структуровану та змістовну доповідь і презентацію, 2 бали – за чітку, логічну, структуровану та змістовну доповідь і презентацію).

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо здобувача освіти. Пропущені заняття можна відпрацьовувати у визначений час згідно графіка. За умови індивідуального навчального графіка студент має можливість отримати позитивну оцінку завдяки виконанню планових завдань та контрольного опитування. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів, визначених для виконання усіх видів робіт, передбачених курсом.

Максимальна кількість балів за поточний контроль з ОК становить 70 балів в тому числі 10 балів за виконання самостійної роботи. Протягом поточної роботи здобувач освіти має набрати не менше 35 балів (як допуск до складання іспиту). Для отримання допуску здобувач освіти має відпрацювати практичні роботи до дати іспиту під час основної сесії.

Оцінювання практичних робіт здійснюється за 2- або 3-бальною шкалою, залежно від змісту роботи. За виконання перших десяти практичних робіт можливо максимально отримати 2 бали. Наступні десять тем мають прикладний характер, тому оцінюються 3-ма балами максимально. Останні п'ять тем оцінюються 2-ма балами.

1 бал – відповідь поверхнева, фрагментарна, недостатньо структурована, поставлені завдання загалом виконані.

2 бали – відповідь послідовна, логічна, чітка, структурована, простежується глибоке розуміння матеріалу та сумлінне виконання всіх поставлених завдань.

3 бали – відповідь послідовна, логічна, чітка, структурована, простежується глибоке розуміння матеріалу, якісно виконані всі прикладні завдання (збір даних, аналіз супутникових знімків, побудова графіків, схем, картографічних матеріалів, розробка пропозицій).

У випадку, якщо здобувач освіти отримав менше, ніж 35 балів, він не може бути допущеним до екзамену і повинен бути відрхований за академічну неуспішність. Під час складання екзамену здобувач може отримати від 0 до 30 балів. Під час вивчення навчальної дисципліни “Основи раціонального природокористування та екологічної безпеки” передбачено

виконання трьох модульних контрольних робіт максимальна оцінка кожної з них становить 10 балів.

Якщо сума підсумкового балу поточного контролю та підсумкового модульного контролю становить не менше як 75 балів, то, за згодою здобувача освіти, набрані бали можуть бути зараховані як підсумкова оцінка з навчальної дисципліни. В такому випадку іспит складається, якщо здобувач освіти бажає підвищити набрану кількість балів із цього ОК. Тоді бали, набрані здобувачем за результатами модульних контрольних анулюються.

Політика щодо академічної доброчесності. Виконані завдання студентів мають бути їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикавання джерел, списування, втручання в роботу інших осіб є прикладами можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Складання модулів відбувається лише раз, відповідно до встановленого терміну, оскільки є можливість отримати бали на іспиті. У випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття (з поважних причин), він має право на консультації, а також з використанням ресурсів електронного курсу на платформі Moodle, відпрацювати пропущені заняття та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми.

Можливість визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та інформальній освіті. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті здійснюється відповідно до “Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки” (https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/Визнання_результатів_ВНУ_ім._Л.У._ред.pdf). Сертифікати участі у майстер-класах (семінарах, курсах тощо) на тематику, яка відповідає темам курсу, є достатньою підставою для зарахування відповідних тем.

Здобувачі також можуть отримати *додаткові бали* за участь у наукових конференціях з публікацією тез (3 бали), олімпіадах (5 балів), конкурсах студентських наукових робіт (10 балів), публікацію статей (5 балів). Оцінювання здійснюється відповідно до «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки» (<https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/06/2025.-Про-поточне-і-підсумк.оцінювання.pdf>).

V. Підсумковий контроль

Екзамен відбувається згідно із затвердженим розкладом.

Орієнтований перелік питань до екзамену

1. Мета та завдання природокористування та екологічної безпеки як теоретичної дисципліни та особливого напрямку діяльності людини.
2. Поняття про природні ресурси та їх класифікацію.
3. Погляди вчених на поняття природокористування на сучасному етапі.
4. Види, типи та напрямки природокористування.
5. Поняття про природні умови, їх види та значення для людства.
6. Характеристика атмосферних ресурсів.
7. Кліматичні ресурси та їх значення в житті людини.
8. Використання ресурсів атмосфери в життєдіяльності та господарстві людини.
9. Загальна характеристика агрокліматичних ресурсів.
10. Використання водних ресурсів в житті та господарській діяльності людини.
11. Загальна характеристика водних ресурсів.
12. Загальне уявлення про земельні ресурси.
13. Використання земельних ресурсів у житті та господарській діяльності людини.
14. Характеристика біологічних ресурсів та їх значення для життя та господарства людини.

15. Роль лісових ресурсів у природі та господарстві.
16. Недеревні ресурси лісу.
17. Фауністичні ресурси та їх значення.
18. Загальна характеристика мінеральних ресурсів.
19. Особливості використання мінеральних ресурсів у господарстві.
20. Характеристика паливних корисних копалин.
21. Характеристика рудних корисних копалин.
22. Характеристика нерудних корисних копалин.
23. Енергетичні ресурси, їх класифікація та загальна характеристика.
24. Проблеми використання енергоресурсів для отримання теплової енергії.
25. Проблеми використання енергоресурсів для отримання атомної енергії.
26. Проблеми використання енергоресурсів для отримання гідроенергії.
27. Нетрадиційні джерела отримання енергії.
28. Характеристика рекреаційних та бальнеологічних ресурсів.
29. Поняття про раціональне та нераціональне природокористування.
30. Особливості переходу світової економіки на природоохоронний тип розвитку.
31. Поняття про природоємність виробництва. Вплив природоємності на розвиток економіки та стан довкілля.
32. Характеристика видів антропогенного впливу на компоненти довкілля в результаті природокористування.
33. Наслідки природокористування.
34. Аналіз сучасних концепцій природокористування в географії.
35. Поняття про екологічні проблеми та їх види.
36. Природокористування як основна передумова формування екологічних проблем.
37. Давні екологічні кризи в історії планети.
38. Сучасна екологічна криза на Землі та її причини.
39. Проблеми, що пов'язані з використанням повітряних ресурсів.
40. Коло проблем, що викликані використанням водних ресурсів.
41. Аналіз наслідків використання земельних ресурсів.
42. Аналіз наслідків добування мінеральних ресурсів.
43. Поняття про порушені землі.
44. Проблеми використання енергоресурсів для отримання теплової енергії.
45. Наслідки використання водних ресурсів.
46. Водопостачання та водовідведення.
47. Види та категорії водокористування.
48. Забруднення води в результаті її використання.
49. Забруднення повітря в результаті його використання.
50. Забруднення земель в результаті їх використання.
51. Земельний фонд і категорії земельних угідь.
52. Наслідки використання ресурсів Світового океану.
53. Наслідки використання лісових ресурсів.
54. Наслідки використання енергоресурсів.
55. Аналіз впливу на природні системи рекреаційної діяльності людини.
56. Принципи екологічної безпеки.
57. Критерії екологічної безпеки.
58. Рівні екологічної безпеки.
59. Екологічні ризики та їх оцінка.
60. Екологічна безпека територій в умовах надзвичайних ситуацій.
61. Класифікація надзвичайних і катастрофічних ситуацій.
62. Особливості територіального розподілу потенційних небезпек природного характеру.
63. Стихійні явища ендо- та екзогенного походження.
64. Метеорологічні небезпечні явища.

65. Стихійні явища гідрометеорологічного походження.
66. Характеристика надзвичайних ситуацій техногенного характеру.
67. Транспортні аварії.
68. Радіаційні аварії.
69. Хімічно небезпечні виробництва.
70. Гідродинамічні аварії.
71. Масові інфекційні захворювання та отруєння.
72. Особливості системи попередження надзвичайних ситуацій.
73. Система моніторингу надзвичайних подій.
74. Оцінка екологічної безпеки промислового виробництва.
75. Екологічна безпека с/г виробництва.
76. Екологічна безпека галузей транспорту України.
77. Екологічна безпека галузей військовопромислового комплексу та військової діяльності. Гонка озброєнь та стан довкілля
78. Екологічні аспекти використання різних видів зброї.
79. Екологічні наслідки військово-політичних конфліктів.
80. Екологічний тероризм.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
0–59	Незадовільно	Fx	Необхідне перескладання

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна література

1. Герасимчук Л. О., Валерко Р. А. Екологічна безпека та управління: підручник. Житомир: Поліський національний університет, 2021. 250 с. ztu.edu.ua
2. Гнатів П. С., Хірівський П. Р., Зинюк О. Д. Природні ресурси України: навчальний посібник. Одеса. Гельветика. 2020. 216 с.
3. Екологічна безпека та економіка: монографія/М. І. Сокур, В. М. Шмандій, Є. К. Бабець, В. С. Білецький, І. Є. Мельнікова, О. В. Харламова, Л. С. Шелудченко. Кременчук, ПП Щербатих О. В., 2020. 240 с. elib.chdту.edu.ua
4. Мороз О. І., Петрушка І. М., Кузь О. Н., Руда М. В., Ріпак Н. С. Екологічна безпека: навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. 292 с. vlp.com.ua
5. Природні ресурси і рекреаційні комплекси світу: навчальний посібник/В. Р. Монастирський. ННБК АТБ. Львів. 2022. 200 с.
6. Трегубов Д. Г. Подолання екологічних ризиків та загроз для довкілля в умовах надзвичайних ситуацій: монографія. Полтава-Львів: НУПП імені Юрія Кондратюка, НУ «Львівська політехніка» – Дніпро: Середняк Т. К. 2022. 664 с. ISBN 978-617-8111-24-3 nupp.edu.ua

Методичне забезпечення курсу

1. Чижевська Л. Т. Методичні вказівки до виконання практичних робіт з курсу «Основи раціонального природокористування та охорони природи». Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2021. 65 с.

Інтернет-ресурси, законодавчі акти та нормативні документи

1. Методична спілка України. URL: www.mgti.com.ua.
2. Державна статистична адміністрація України URL: www.nto.org.ua.
3. Децентралізація влади. URL: <https://decentralization.gov.ua/region/item/>
4. Всесвітня екологічна організація URL: www.world-ecol.org/ruso/.
5. Swiss Federal Statistical Office [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.statistik.admin.ch/eindex.htm.
6. Журнал «Зелений світ» URL: www.green-world.com.ua.
7. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
8. Офіційний сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/>
9. Спілка сприяння сталому розвитку Україні URL: www.wgti.com.ua.
10. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/>
11. Урядовий портал. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>